

RINGINFORM

ÅRGÅNG 31
Nr 2
Dec 2008

CES-SVERIGE 2008
GODBITAR UR ÅTERFYNDSFLODEN
TIPS FÖR VÄGNING AV FÅGLAR

13
24
27

Naturhistoriska
riksmuseet

RINGINFORM utkommer med två nummer per år. Ringmärkare erhåller tidskriften gratis.

Redaktion: Thord Fransson, Tuomo Kolehmainen
Conny Kroon, Thomas Wenninger

Adress: Naturhistoriska riksmuseet
Ringmärkningscentralen
Box 50007
104 05 STOCKHOLM

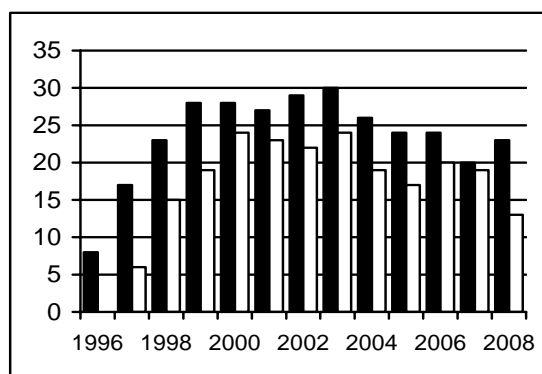
Omslagsillustration: Peter Larsson
ISSN 1100 – 4134

CES – Sverige 2008

Thomas Pettersson

Inledning

Projektets trettonde säsong är genomförd. Efter de senaste årens lätt vikande trend vad gäller antalet deltagare kan vi i år notera ett trendbrott, se figur 1. Fältarbete genomfördes i år på 23 platser, vilket är tre fler än förra året. Fyra av platserna var helt nya, varav två drevs av nya deltagare; Per Johansson respektive Håkan Söderman. Sex av platserna var antingen återupptagna efter ett års uppehåll i verksamheten eller modifierade (förändrat antal nät etc.). Det innebär att underlaget för jämförelser mellan 2007 och 2008 inskränker sig till 13 platser, vilket är ovanligt litet. Förutsättningarna för ett rejält uppsving nästa år är emellertid mycket goda. Redan i skrivande stund (december 2008) har 24 platser anmälts för deltagande 2009! Den geografiska spridningen av CES-platserna 2008 visas i figur 2. I tabell 1 förtecknas de tillsammans med en summering av resultaten. Fångstmiljöerna 2008 fördelade sig enligt följande (förändring jämfört med 2007 inom parentes): lövskog 8 (+3), buskmark 11 (+1), bladvass 4 (-1).

Figur 1. Antal deltagande CES-platser 1996-2008. Fyllda staplar visar antal platser ett enskilt år, ofyllda staplar visar antal upprepat deltagande från året före.

Projektets framgång bygger på ett antal hållbara, kompetenta och framför allt uthålliga idealisters medverkan. Flera av deltagarna har bidragit med data under en lång följd av år. De ansvariga märkare som har varit med allra

längst och i minst fem säsonger sedan starten 1996 är (med antalet säsonger inom parentes): Henry Aas (10), Mats Alderus (12), Lars-Erik Andréasson (6), Anders Arnell (5), Lennart Carlsson (8), Matts Deubler (6), Jonas Engzell (10), Tommy Eriksson (6), Thord Fransson (12), Kent Gullquist (8), Lars Johan Johansson (9), Mikael Jönsson (11), Magnus Kasselstrand (8), Thomas Liebig (12), Jonas Lind (5), Per-Sture Ljungdahl (7), Gittan Matsson (7), Thomas Pettersson (13), Patrik Rhönstad (8), Urban Rundström (9), Daniel Steen (5), Lennart Stern (9), Claes Svedlindh (12), Nicklas Strömberg (7), Roland Thuvander (6), Mats Westberg (5), Håkan Winqvist (10), Per Ålind (11). Därtill ska naturligtvis även övriga deltagare framhållas, alla medhjälpare samt att några dessutom vissa år har drivit mer än en plats parallellt.

Nedan lämnas dels en summarisk redovisning av resultaten, dels en något mer ingående analys av rörsångaren.

Figur 2. CES-platser 2008.

Tabell 1. Deltagande fångstplatser i CES - Sverige 2008, grupperade efter huvudbiotop och ordnade från norr till söder. Nyttillkomna (eller modifierade) platser 2008 markeras med en asterisk. Platsnumren är uppbyggda med landskapskod, se t ex en årsbok från RC, plus ett löpnummer.

Nr	Plats	Ansvarig märkare	Antal nät	Antal fångade arter	Antal fångade individer	Andel IK %
<i>Lövskog</i>						
HS02*	Flästasjön	Per Johansson	20	29	224	37
VR03*	Barfån 2	Björn Ehrenroth	15	33	384	61
GÄ02*	Avan	Håkan Söderman	8	20	172	44
VS12	Malmön 2	Patrik Rhönnstad	16	36	518	48
VS11	Kvarntorpet	Niclas Lignell	11	24	180	47
BO01	Stenungsund	Thomas Liebig	8	14	80	43
SM17	Törnåkra strandskog 2	Per-Sture Ljungdahl	9	26	367	53
SM18*	Humlekärrshult	Urban Rundström	7	21	151	49
<i>Buskmark</i>						
LP03*	Luspebryggan Ö	Håkan Tyrén	10	13	181	68
DR04	Potatisholmen	Sten Hallin	7	14	65	28
DR05*	Kyrkby tjärn 3	Gittan Matsson	13	34	334	41
VS10	Gångholmen	Thomas Pettersson	10	24	196	43
SÖ05	Älviken 3	Thord Fransson	11	33	310	57
SÖ07*	Klastorp	Gunnar Sjöo	7	17	80	40
VG02	Rydal	Henry Aas	15	25	259	51
SM08	Hultsgärde	Mats Alderus	11	26	254	46
SM16	Dalskog	Lars Johan Johansson	11	25	174	37
SK04	Hovdala 3	Håkan Winqvist	8	27	221	59
SK05*	Örby ängar 2	Mikael Jönsson	9	23	197	52
<i>Bladvass</i>						
UP02	Aspvik	Tommy Eriksson	13	28	398	61
ÖG03*	Stångåmynningen	Claes Svedlindh	9	23	336	69
ÖL08*	Karleviviken 4	Lennart Carlsson	17	32	682	77
BL02	Sölvesborgsviken 2	Jonas Engzell	4	17	107	77
Summa			249	76	5 870	51

Övergripande resultat

Under året hanterades 5 870 fåglar av 76 arter, vilket är 8 % fler individer än året före. Ökningen kan överlag förklaras med ett högre antal deltagande platser i år. Exempelvis användes 249 nät i år, jämfört med 198 nät 2007. Det är en ökning av antalet nät med 26 %, vilket direkt antyder en lägre fångst i år i förhållande till fångstinsatsen. I det följande utgår alla jämförelser från de 13 platser som deltog båda åren och på ett likartat sätt.

När det gäller fångsten av adulta fåglar, som vi använder som ett mått på det häckande beståndets storlek, uppvisade flertalet arter lägre fångster i år jämfört med 2007, se tabell 2. Tre av arternas minskning är statistiskt säkerställda och utgjorde dessutom rejäla

djupdykningar med en halvering av antalet; rörsångare, ärtsångare, svartvit flugsnappare. Rörsångarens populationsnivå ligger nu på blott en fjärdedel av vad den var i mitten av 1990-talet och den långsiktiga trenden är klart negativ. Mer om rörsångaren nedan. Däremot föreligger ingen tydlig långsiktig trend när det gäller ärtsångare och svartvit flugsnappare. Andra arter med till synes rejäla minskningar i år (>25 %), men som inte är statistiskt säkerställda, är rödvingetrast, svarthätta, stjärtmes, talgoxe och nötväcka. Ett fåtal arter uppvisade dock ökade fångster, i synnerhet gärdsmyg och grönfink. Gärdsmygens populationsnivå är den klart högsta under projektiden medan grönfinkens ökning i år innebar en viss återhämtning från det absoluta bottennappet 2007.

Efter fjolårets överlag dåliga reproduktion var den generella bilden i år både spretig och otydlig, se tabell 3. Flera arter uppvisade högre kvoter av årsungar i år, medan andra uppenbarligen hade en sämre säsong. En art med säkerställt förbättrad reproduktion 2008 var törnsångaren.

Mellanårsöverlevnaden hos adulta fåglar mellan 2007 och 2008 uppvisade i regel inga tydliga förändringar, se tabell 4. Dock återfångades en signifikant högre andel sävsparvar i år. Trots detta påverkades inte den totala fångsten av adulta sävsparvar annat än marginellt.

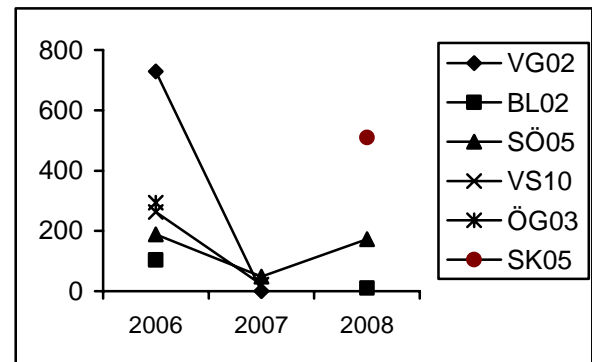
Bland de fåglar som registrerades som årsungar 2007, återfångades som vanligt låga antal, se tabell 5. Undantaget, även det i vanlig ordning, utgörs av den uppenbarligen mycket stationära entitan. Minskningen av andelen återfångade lövsångare är statistiskt säkerställd.

Den tidigare bilden av långsiktigt minskande fångster av adulta fåglar, som indikerar vikande populationsnivåer, står sig i stort sett, se tabell 6.

Förra året kunde vi foga koltrasten till raden av minskande arter, vilket dock redan i år fick korrigeras. Vi kan alltså inte för tillfället med någon statistisk säkerhet säga att koltrasten långsiktigt minskar. Det något mindre jämförelseunderlaget i år har medfört att två arter måste utgå från denna analys; nötskrika, stare. Av de 39 arter som analyserats med avseende på trender i antalet fångade adulta fåglar är det

två som ökar, varav stjärtmesens ökning är säkerställd, samtidigt som 16 arter minskar, varav 12 med statistiskt säkerställda negativa trender.

Sedan 2006 försöker vi uppskatta mängden bladlöss på bladvass. Syftet är att få ytterligare en möjlighet att förklara skillnader i fångstresultat. Från 2006 meddelades resultat från fem platser men såväl 2007 som 2008 från endast tre platser, se figur 3. Figuren visar dock rätt tydligt att 2007 var ett bottenår när det gäller tillgången på bladlöss i bladvass. Det återstår dock att samla in ytterligare data innan vi kan göra några mer ingående analyser av eventuella samband mellan fångstresultat och tillgången på bladlöss.

Figur 3. Uppskattning av mängden bladlöss i bladvass vid CES-platser 2006 (5 platser), 2007 (3) och 2008 (3), uttryckt som "poäng", där 1-10 bladlöss på ett vassblad vid ett skattningstillfälle ger 1 poäng, 11-100 bladlöss ger 2 poäng, osv.

Tabell 2. Förändring av den totala fångsten av adulta (2K+) fåglar vid CES-platser mellan 2007 och 2008. n = antalet jämförda platser för respektive art. Endast de vanligaste arterna redovisas, dvs arter som fångats på minst 6 platser de båda åren. Förändringarna har testats statistiskt; Wilcoxon's Test for Matched Pairs, tvåsidig. Statistiskt signifikanta resultat markeras med en asterisk ($P < 0,05$) eller två ($P < 0,02$). Asterisk inom parentes anger nästan ($P < 0,10$) signifikanta resultat.

Art		Antal ad.		Förändring	
	n	2007	2008	(%)	
Gärdsmyg <i>Troglodytes troglodytes</i>	7	11	23	+109	(*)
Järnsparv <i>Prunella modularis</i>	9	14	17	+21	
Rödhake <i>Erithacus rubecula</i>	12	78	81	+4	
Näktergal <i>Luscinia luscinia</i>	6	61	53	-13	
Koltrast <i>Turdus merula</i>	10	55	72	+31	
Taltrast <i>T. philomelos</i>	11	21	27	+29	
Rödvingetrast <i>T. iliacus</i>	6	17	11	-35	
Sävsångare <i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	6	69	66	-4	
Rörsångare <i>A. scirpaceus</i>	7	154	71	-54	*
Ärtsångare <i>Sylvia curruca</i>	9	25	12	-52	*

Tabell 2. (forts.)

Art	Antal	ad.	Förändring
Törnsångare <i>S. communis</i>	8	64	67 +5
Trädgårdssångare <i>S. borin</i>	13	131	104 -21
Svarthätta <i>S. atricapilla</i>	11	152	115 -24 (*)
Lövsångare <i>Phylloscopus trochilus</i> spp.	12	259	239 -8
Grå flugsnappare <i>Muscicapa striata</i>	7	7	6 -14
Svartvit flugsnappare <i>Ficedula hypoleuca</i>	10	48	25 -48 (*)
Stjärtmes <i>Aegithalos caudatus</i>	8	22	13 -41
Entita <i>Parus palustris</i>	10	22	19 -14
Blåmes <i>P. caeruleus</i>	13	85	76 -11
Talgoxe <i>P. major</i>	12	118	79 -33
Nötväcka <i>Sitta europaea</i>	8	10	5 -50
Bofink <i>Fringilla coelebs</i>	12	66	67 +2
Grönfink <i>Carduelis chloris</i>	10	27	41 +52 *
Gulsparrv <i>Emberiza citrinella</i>	11	39	34 -13
Sävsparrv <i>E. schoeniclus</i>	11	108	105 -3

Tabell 3. Förändring av kvoten årsungar (1K) vid CES-platser mellan 2007 och 2008. Förändringarna har testats statistiskt: χ^2 -test; antal frihetsgrader = 1; Yates' korrektion. Statistiskt säkerställda förändringar markeras med en asterisk ($P < 0,05$) eller två ($P < 0,01$).

Art	2007		2008		Kvot	Förändring (%)
	Ad.	1K	Ad.	1K		
Gärdsmyg <i>Troglodytes troglodytes</i>	11	36	23	41	0,54	-46
Järnsparv <i>Prunella modularis</i>	14	18	17	23	1,05	+5
Rödthake <i>Erithacus rubecula</i>	78	244	81	295	1,16	+16
Näktergal <i>Luscinia luscinia</i>	61	13	53	21	1,86	+86
Koltrast <i>Turdus merula</i>	55	53	72	48	0,69	-31
Taltrast <i>T. philomelos</i>	21	37	27	28	0,59	-41
Rödvingetrast <i>T. iliacus</i>	17	4	11	4	1,55	+55
Sävsångare <i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	69	63	66	60	1,00	0
Rörsångare <i>A. scirpaceus</i>	154	105	71	70	1,45	+45
Ärtsångare <i>Sylvia curruca</i>	24	14	12	10	1,43	+43
Törnsångare <i>S. communis</i>	64	27	67	58	2,05	+105 *
Trädgårdssångare <i>S. borin</i>	131	38	104	48	1,59	+59
Svarthätta <i>S. atricapilla</i>	152	142	115	109	1,01	+1
Lövsångare <i>Phylloscopus trochilus</i> spp.	259	242	239	236	1,06	+6
Grå flugsnappare <i>Muscicapa striata</i>	7	1	6	2	2,33	+133
Svartvit flugsnappare <i>Ficedula hypoleuca</i>	48	15	25	10	1,28	+28
Stjärtmes <i>Aegithalos caudatus</i>	22	17	13	12	1,19	+19
Entita <i>Parus palustris</i>	22	26	19	39	1,74	+74
Blåmes <i>P. caeruleus</i>	85	140	75	139	1,13	+13
Talgoxe <i>P. major</i>	118	167	79	126	1,13	+13
Nötväcka <i>Sitta europaea</i>	10	19	5	8	0,84	-16
Bofink <i>Fringilla coelebs</i>	66	11	67	6	0,54	-46
Grönfink <i>Carduelis chloris</i>	27	8	41	16	1,32	+32
Gulsparrv <i>Emberiza citrinella</i>	39	14	34	18	1,47	+47
Sävsparrv <i>E. schoeniclus</i>	108	58	105	59	1,05	+5

Tabell 4. Andel återfångade av individer fångade som adulta (2K+) vid CES-platser året före. Endast arter med någon återfångst 2007 eller 2008 redovisas. Materialet har uppdelats på stannfåglar, kortdistansflyttare resp. tropikflyttare. En förändring är statistiskt säkerställd (χ^2 -test, antal frihetsgrader = 1) och markeras med en asterisk ($P < 0,05$).

Art	Antal fångade ad.		Andel återfångade (%)	
	2006	2007	2007	2008
Övervintrar i Sverige				
Entita <i>Parus palustris</i>	15	22	33	14
Blåmes <i>P. caeruleus</i>	77	85	8	7
Talgoxe <i>P. major</i>	107	118	11	9
Gulspurv <i>Emberiza citrinella</i>	47	39	4	3
Övervintrar i Västpalearktis				
Järnsparv <i>Prunella modularis</i>	31	14	13	21
Rödthake <i>Erithacus rubecula</i>	66	78	2	3
Koltrast <i>Turdus merula</i>	73	55	10	11
Taltrast <i>T. philomelos</i>	31	21	3	5
Rödvingetrast <i>T. iliacus</i>	23	17	13	18
Bofink <i>Fringilla coelebs</i>	89	66	7	8
Sävspurv <i>Emberiza schoeniclus</i>	178	108	6	* 15
Övervintrar i tropiska Afrika				
Trädpiplärka <i>Anthus trivialis</i>	13	13	8	0
Näktergal <i>Luscinia luscinia</i>	88	61	27	20
Sävsångare <i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	80	69	9	7
Kärrsångare <i>A. palustris</i>	8	36	13	8
Rörsångare <i>A. scirpaceus</i>	244	154	6	4
Ärtsångare <i>Sylvia curruca</i>	48	25	10	4
Törnsångare <i>S. communis</i>	54	64	6	6
Trädgårdssångare <i>S. borin</i>	136	131	7	5
Svarthätta <i>S. atricapilla</i>	141	152	5	3
Lövsångare <i>Phylloscopus trochilus</i> spp	300	259	12	11
Grå flugsnappare <i>Muscicapa striata</i>	18	7	0	14
Svartvit flugsnappare <i>Ficedula hypoleuca</i>	48	48	6	6

Tabell 5. Andel återfångade av individer fångade som årsungar (1K) vid CES-platser året före. Endast arter med någon återfångst 2007 eller 2008 redovisas. Materialet har uppdelats på stannfåglar, kortdistansflyttare resp. tropikflyttare. En förändring är statistiskt säkerställd (χ^2 -test, antal frihetsgrader = 1) och markeras med en asterisk ($P < 0,05$).

Art	Antal fångade 1K		Andel återfångade (%)	
	2006	2007	2007	2008
Övervintrar i Sverige				
Stjärtmes <i>Aegithalos caudatus</i>	19	17	11	0
Entita <i>Parus palustris</i>	44	26	16	31
Blåmes <i>P. caeruleus</i>	256	140	3	4
Talgoxe <i>P. major</i>	267	167	5	2
Nötväcka <i>Sitta europaea</i>	16	19	6	0
Trädskrypare <i>Certhia familiaris</i>	1	11	0	9
Gulspurv <i>Emberiza citrinella</i>	31	14	0	7
Övervintrar i Västpalearktis				
Gärdsmyg <i>Troglodytes troglodytes</i>	27	36	11	3
Rödthake <i>Erithacus rubecula</i>	373	244	1	<1
Koltrast <i>Turdus merula</i>	79	53	5	0
Sävspurv <i>Emberiza schoeniclus</i>	88	58	1	2
Övervintrar i tropiska Afrika				
Näktergal <i>Luscinia luscinia</i>	36	13	3	0
Sävsångare <i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	124	63	2	2
Rörsångare <i>A. scirpaceus</i>	270	105	1	0
Trädgårdssångare <i>Sylvia borin</i>	113	38	2	3
Svarthätta <i>S. atricapilla</i>	233	142	1	2
Lövsångare <i>Phylloscopus trochilus</i> spp.	520	242	2	* 0

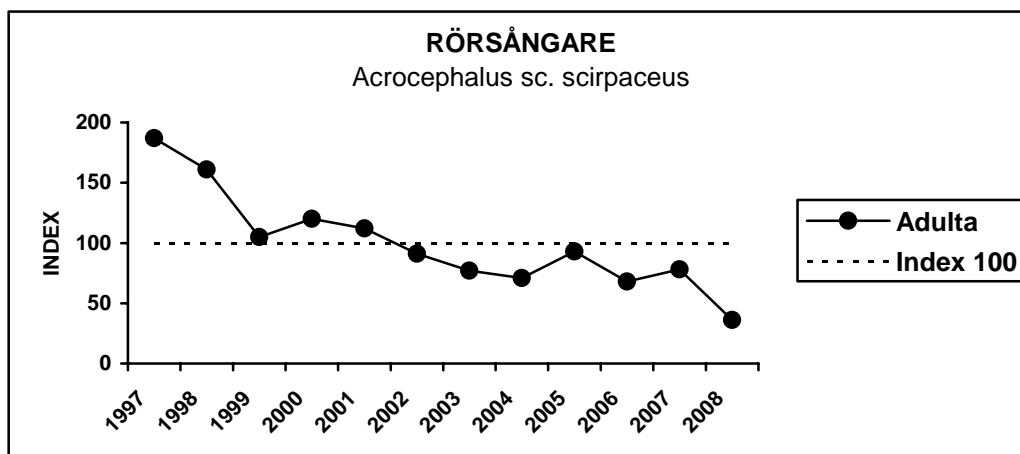
Tabell 6. Fågelarter som har analyserats statistiskt med avseende på förändring av populationsstorleken under projektperioden 1997-2008; för törnskata dock perioden 1999-2008. Som grund för analysen ligger antalet fångade adulta fåglar. Arter med statistiskt signifikanta trender ($P < 0,02$; $n=12$; Spearman rangkorrelation, tvåsidig) är markerade med fet stil. Med stannfåglar avses arter där de adulta fåglarna är trogna sitt revir i stort sett året om; med kortflyttare avses dels arter som flyttar oregelbundet i tid och rum, dels arter som i allmänhet lämnar sitt häckningsrevir, men som övervintrar inom Västpalearktis; med tropikflyttare avses sådana som övervintrar i tropiska Afrika, söder om Sahara, alternativt södra Asien (rosenfink). Pilar visar arter som i och med detta år flyttat från en kolumn till en annan. Underlaget för att beräkna trender hos nötskrika resp. stare är inte längre tillräckligt.

	Ökar	Ingen trend	Minskar
Stannfåglar		Entita Blåmes Talgoxe Nötväcka Pilfink	Talltita Trädkrypare Gulspurv
Kortflyttare	Taltrast Stjærtmes	Sädesärla Gärdsmyg Rödhake Koltrast<= Gransångare Grönfink	Järnsparv Björktrast Rödvingetrast Bofink Grönsiska Sävspurv
Tropikflyttare		Rödstjært Buskskvätta Kärrsångare Ärtsångare Törnsångare Svarthätta Grå flugsnappare Svartvit flugsnappare Törnskata Rosenfink	Trädpiplärka Näktergal Sävsångare Rörsångare Härmsångare Trädgårdssångare Lövsångare

Rörsångare

Rörsångaren är en av de arter som under projektperioden uppvisat en både långsiktig ($P < 0,02$; $r_s = -0,894$) och dessutom kraftig minskning av populationsstorleken. Årets index ligger på 36 % av medelvärdet för perioden 1997-2008 och endast 19 % av det högsta värdet som noterades år 1997. Minskningen har varit i stort sett kontinuerlig, eventuellt med mindre återhämtningar åren 2000 ($P < 0,10$), 2005 (ej signifikant) och 2007 (ej signifikant), se figur 4. Årets minskning var, som nämnts ovan, ovanligt stor och dessutom statistiskt säkerställd ($P < 0,05$). Tidigare

minskningar från ett år till det nästföljande, har i regel varit måttliga och inte statistiskt säkerställda, möjligen med undantag för år 1999 ($P < 0,10$). Endast en tredjedel (34 %) av rörsångarna har kunnat könsbestämmas, en siffra som efter kvalitetssäkring av materialet kunde justeras till 39 %. Detta innebär att en jämförelse mellan hannars respektive honors utveckling inte är möjlig att göra. Antalet deltagande platser med hyggliga mängder med rörsångare är dessutom relativt få, varför geografiska analyser är svåra att göra. Andra eventuella samband kan emellertid analyseras på ett tillfredsställande sätt.

Figur 4. Populationsnivå hos adulta (2K+) rörsångare 1997-2008, allt uttryckt som index där index 100 är lika med medelvärdet för perioden.

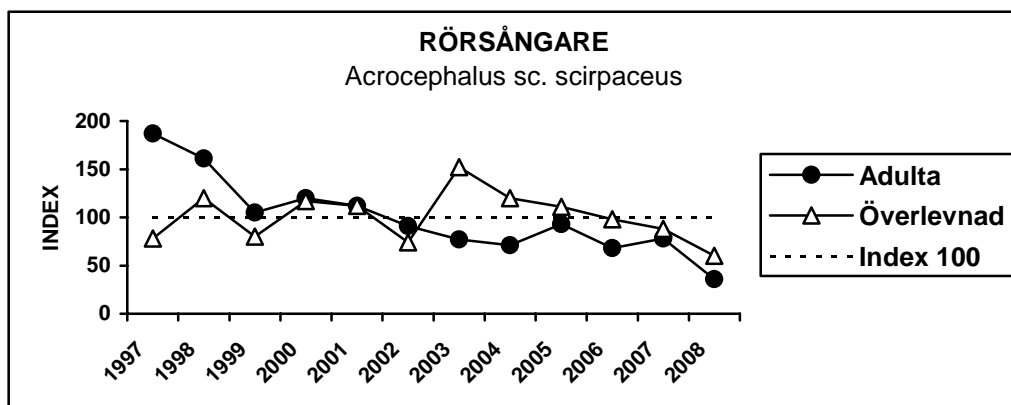
Frågan om orsakerna till denna minskning inställer sig naturligtvis omedelbart. Två principiella orsakssamband finns. Det ena är att förhållandena under flyttning och övervint-ring har försämrats, vilket innebär att fler fåglar förolyckas än vad reproduktionen bidrar till. Det andra är att reproduktionen har försämrats, dvs tillskottet av nya fåglar till den häckande populationen har minskat under en kritisk gräns vilket tillsammans med en normal mortalitet gör att populationen minskar. Givetvis kan båda sambanden föreligga parallellt. Generellt sett tycks förhållandena utanför häckningsområdena vara av större betydelse än produktionen av avkomma för populationsstorleken för flera arter (Pettersson 2006). Det gäller i första hand tropikflyttande arter, men även några arter som övervintrar i Europa.

För rörsångarens del synes dock ingen långsiktig trend finnas när det gäller adulta fåglars mellanårsöverlevnad ($r_s = -0,135$), vilket kan anses indikera att åtminstone inga avgörande faktorer har försämrats i vinterkvarteren eller längs flyttningvägarna under de senaste 11 åren, se figur 5. Återfångstandelen varierar visserligen rätt starkt mellan olika år, men beräkningsunderlaget är gott genom att i genomsnitt 6,5 % av de adulta (2K+) rörsångarna återfångas från ett år till nästa. Men lägg märke till att återfångstandelen minskat kontinuerligt sedan 2003. Vi vet naturligtvis inte var den kritiska nivån ligger olika år, dvs hur många rörsångare som måste överleva vinterhalvåret för att populationen inte ska minska, men vad vi kan göra är att mäta förändringar. Överlevande ungar föregående säsong bidrar givetvis också till den häckande

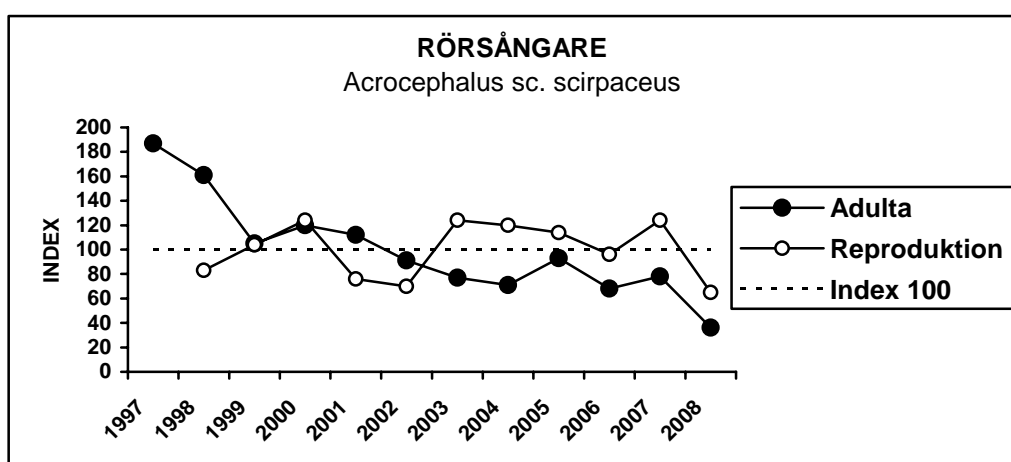
populationens storlek, men vi återfångar så pass få årsungar att det inte går att uttala sig om någon tendens. Mer än hälften av åren har inte en enda fågel återfångats som varit årsunge året före. Detta speglar förmodligen mer en helt normal ungfågelspridning än en exceptionellt hög dödlighet det första levnadsåret, även om dödligheten ändå kan antas vara högre än under följande levnadsår.

Andelen årsungar av totalfångsten, som speglar rörsångarens förmåga att producera avkomma, ser inte ut att ha förändrats under projektperioden, se figur 6. Däremot kan vi av figuren se att ett samband mellan populationsstorleken och reproduktionen året före tycks finnas vissa år, t ex de fyra senaste säsongerna.

Antalet parasiter på rörsångarna tycks inte ha blivit högre, liksom inte heller att sjukdomar eller missbildningar av olika typer blir vanligare. Belastningen av parasiter, framför allt fästingar och lusflugor, är överlag högre hos årsungar än hos äldre fåglar. I tabellerna 7 och 8 sammanfattas samtliga iakttagelser genom åren fördelade på olika typer av företeelser, i tabell 7 oavsett ålder och kön, i tabell 8 antal fåglar med parasiter fördelade på olika åldrar. Inget tyder för närvarande på att exempelvis belastningen av lusflugor eller fästingar skulle ha ökat, inte heller frekvensen av missbildningar eller sjukdomar, t ex tumörer. Sammantaget synes orsakerna till rörsångarens minskning inte vara på något sätt entydiga. Det kan naturligtvis vara så att negativa förändringar både i häckningsområdet och i vinterkvarteren bidrar till minskningen, vilket ändå antyds i figurerna 5 och 6.

Figur 5. Populationsnivå hos adulta (2K+) rörsångare 1997-2008, oavsett kön, samt andelen återfångade, märkta/kontrollerade som adulta året före, allt uttryckt som index där index 100 är lika med medelvärdet för perioden.

Figur 6. Populationsnivå hos adulta (2K+) rörsångare 1997-2008 samt kvoten årsungar (reproduktion) året före, allt uttryckt som index där index 100 är lika med medelvärdet för perioden. Värdena för reproduktion i figuren återspeglar alltså reproduktionstalet året före.

Tabell 7. Antal rörsångare, oavsett ålder, med notering om avvikande kondition i form av brutna eller förlorade kroppsdelar (Bruten), av-vikelser i fjäderdräktens pigmentsättning (Dräkt), morfologiska avvikelser (Form), parasiter, öppna sår eller tumörer (inkl. andra typer av bölder etc.).

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Bruten				2				1			1	
Dräkt		2					2			1	1	
Form		2	2					2		1		
Parasit	3	15	5	15	13	9	6	14	20	12	13	7
Sår				1								
Tumör				2				2			1	

Tabell 8. Antal rörsångare, fördelade på årsungar (1K) respektive äldre fåglar (2K+), med notering om parasiter (främst fästingar och lusflugor).

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Parasit 2K+	1	4	1	7	2	0	0	1	5	3	3	1
Parasit 1K	2	11	4	8	11	9	6	13	15	9	10	

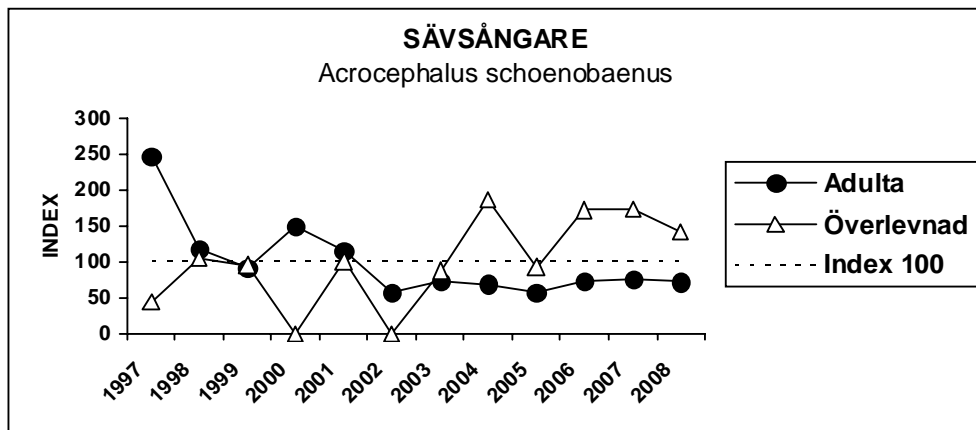
Sävsångare

Även sävsångaren ingår i raden av arter med en negativ utveckling av populationsstorleken, se figur 7, även om trenden inte är statistiskt säkerställd ($P < 0,10$; $r_s = -0,705$). Den huvudsakliga minskningen tycks ha ägt rum under projektets första år, varefter antalet har varit rätt stabilt. Dess starka koppling till bladvassområden liksom att den som rörsångaren övervintrar i tropiska Afrika gör jämförelser särskilt intressanta.

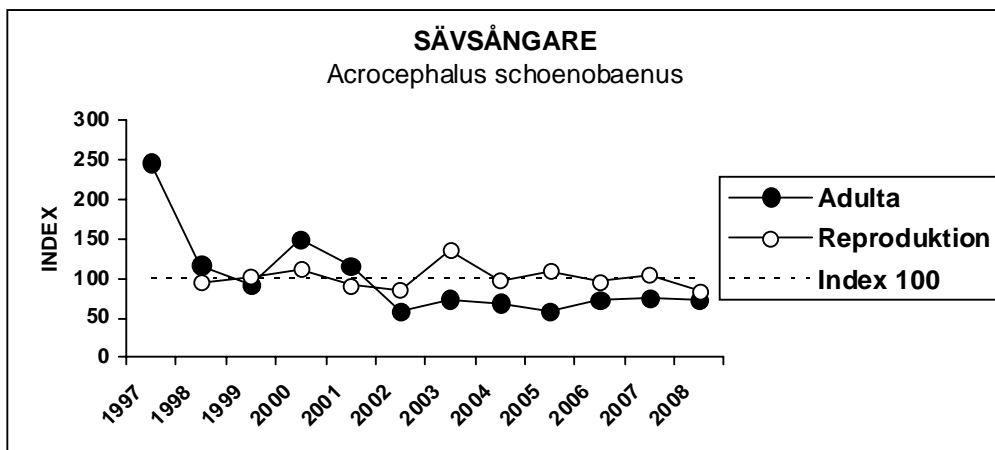
Reproduktionen, dvs andelen årsungar av totalfångsten, tycks ha hållit sig på en jämn nivå under projektperioden, se figur 8. Vi vet emellertid inte hur hög reproduktionen måste vara för att populationen inte ska minska genom ett alltför litet tillskott av nya fåglar. Det

kan mycket väl vara så att den nivå som vi har uppmätt ligger för lågt.

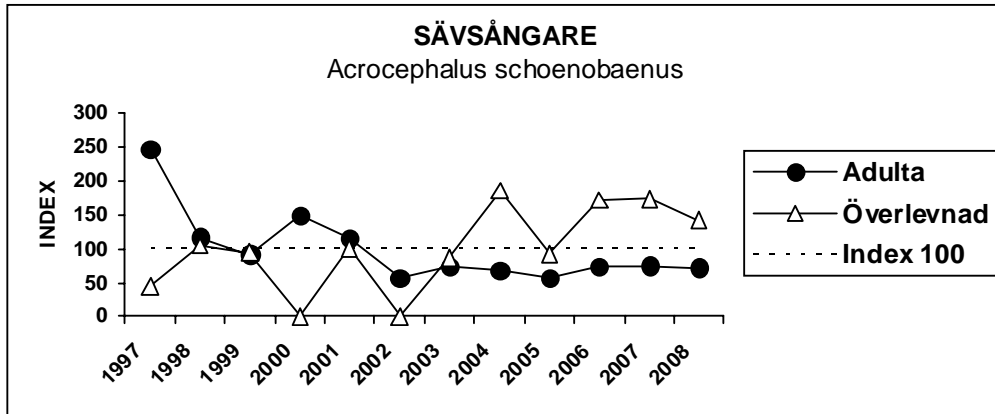
Intressant nog tenderar ($P < 0,10$; $r_s = +0,614$) andelen återfångade adulta att öka, se figur 9, vilket indikerar en allt högre grad av överlevnad under vinterhalvåret. Detta har dock inte lämnat avtryck i populationsstorleken. Särskilt höga återfångstandelar noterades t ex åren 2004 samt 2006-2008, men det tycks alltså inte ha bidragit till en större population. Samtidigt kan det vara möjligt att en högre grad av överlevnad kan ha kompenserat en för låg reproduktionstakt.

Figur 7. Populationsnivå hos adulta (2K+) sävsångare 1997-2008, oavsett kön, allt uttryckt som index där index 100 är lika med medelvärdet för perioden.

Figur 8. Populationsnivå hos adulta (2K+) sävsångare 1997-2008 samt kvoten årsungar (reproduktion) året före, allt uttryckt som index där index 100 är lika med medelvärdet för perioden. Värdena för reproduktion i figuren återspeglar alltså reproduktionstalet året före.

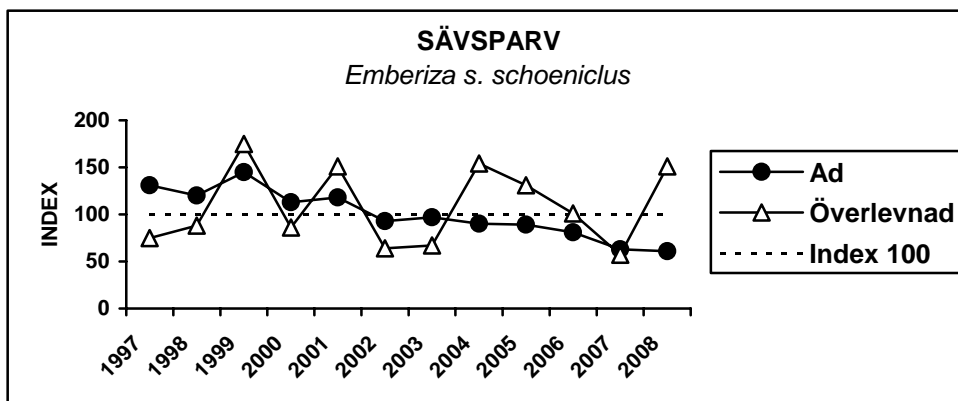

Figur 9. Populationsnivå hos adulta (2K+) sävsångare 1997-2008, oavsett kön, samt andelen återfångade, märkta/kontrollerade som adulta året före, allt uttryckt som index där index 100 är lika med medelvärdet för perioden.

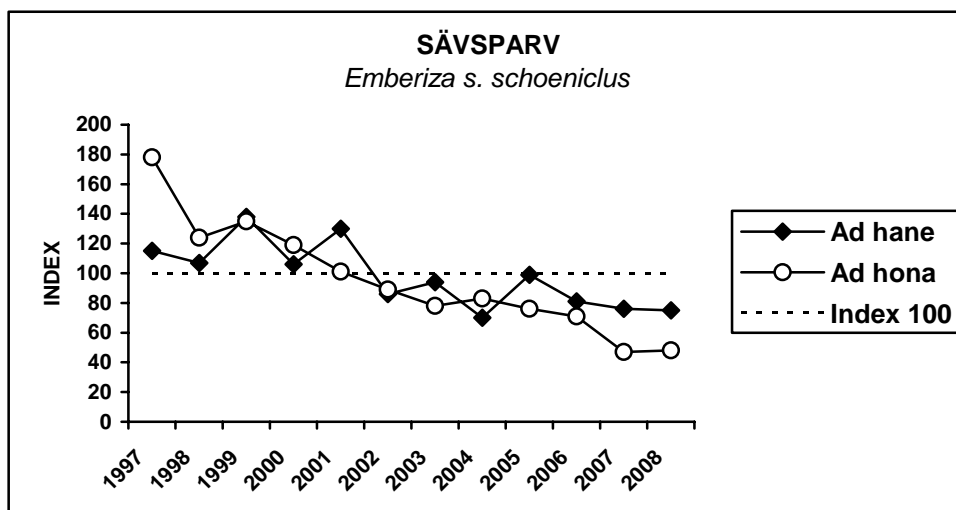
Sävsparrv, uppföljning

I den förra årsrapporten (Pettersson 2007) redovisades en analys av data rörande sävsparrv som visade att orsakerna till minskningen i första hand bör sökas i häckningsområdet. Sävsparrven förekommer delvis i samma biotop som rörsångaren, varför jämförelser är intressanta. Men det främsta skälet till att det här görs en liten uppföljning av den redovisningen är att andelen återfångade i år var signifikant högre, se figur 10, men trots detta kom antalet fångade adulta sävsparrvar i år att ligga på i stort sett samma nivå som 2007, se figur 11.

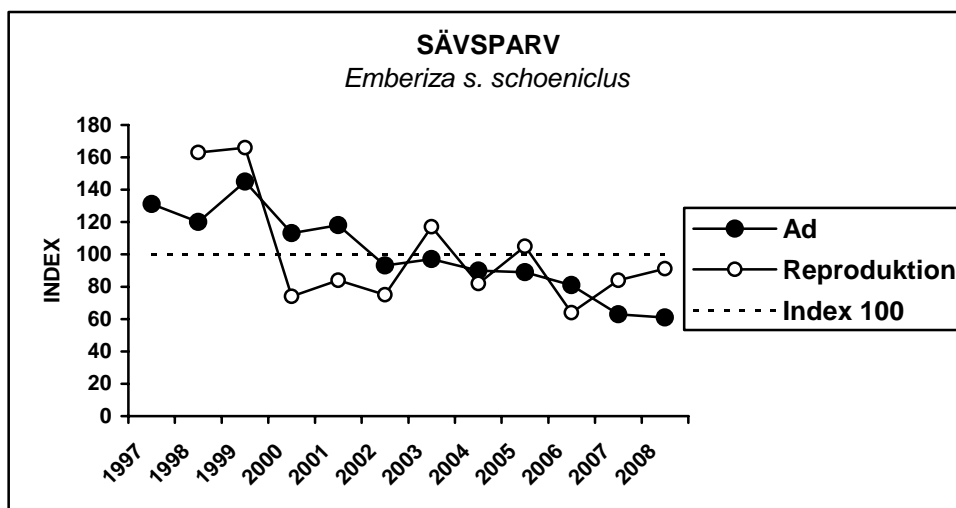
Det antyder att förhållandena under vinterhalvåret 2007/08 varit förhållandevis gynnsamma för sävsparrven, men intressant nog återspeglades detta inte i det totala antalet. Någon säkerställd skillnad när det gäller återfångstandel förelåg inte mellan hannar och honor ($\chi^2=0,86$). Reproduktionen, dvs kvoten årsungar, var förhållandevis låg 2007, se figur 12. Sammantaget förstärker detta bilden av att det i första hand är förhållanden i häckningsområdet som är avgörande för sävsparrvens sentida negativa utveckling.

Figur 10. Populationsnivå hos adulta sävsparrvar 1997-2008, könen sammanslagna, samt andelen återfångade, märkta/kontrollerade som adulta året före, allt uttryckt som index där index 100 är lika med medelvärdet för perioden.

Figur 11. Populationsnivå hos adulta sävsparvar 1997-2008, könen var för sig, uttryckt som index där index 100 är lika med medelvärdet för perioden.

Figur 12. Populationsnivå hos adulta sävsparvar 1997-2008 samt kvoten årsungar (reproduktion) året före, allt uttryckt som index där index 100 är lika med medelvärdet för perioden.

Tack!

Jag vill rikta ett varmt tack till alla deltagare 2008, såväl ansvariga märkare som medhjälpare till dessa: Henry Aas, Mats Alderus, Kjell Carlsson, Lennart Carlsson, Lisa Carlsson, Mats Carlsson, Matts Deubler, Björn Ehrenroth, Paul Elfström, Jonas Engzell, Tommy Eriksson, Thord Fransson, Sten Hallin, Lars Johan Johansson (Bodafors), Mikael Jönsson, Thomas Liebig, Niclas Lignell, Per-Sture Ljungdahl, Gittan Matsson, Roger Mellroth, Gunnar Niklasson, Berth Nygren, Jan Ohlsson, Markus Rehnberg, Mikael Rhönstad, Patrik Rhönstad, Urban Rundström, Gunnar Sjö, Claes Svedlindh, Håkan Winqvist, Per Ålind, samt ytterligare några, för mig anonyma, medarbetare!

Jag vill också rikta ett särskilt tack till personalen på Ringmärkningscentralen för all hjälp.

Flera av deltagarna har fått ekonomiskt stöd av lokala sponsorer, till vilka jag vill framföra min uppskattning.

Tack till Thord Fransson för synpunkter på manus!

Alvins fond har 2008 lämnat ekonomiskt bidrag som gör det möjligt för oss att lämna stöd till deltagarnas materielkostnader.

Referenser

- Pettersson, Th. 2006. CES – Sverige 2006. *Ringinform* 29: 19-27.
 Pettersson, Th. 2007. CES – Sverige 2007. *Ringinform* 30: 13-24.

Publicerat

- Pettersson, Th. 1996. CES – fågelövervakning i Sverige. *Ringinform* 19: 25-27.
- Pettersson, Th. 1997. CES – Sverige 1997. *Ringinform* 20: 12-19.
- Pettersson, Th. 1998. CES – Sverige 1998. *Ringinform* 21: 14-21.
- Pettersson, Th. 1999. CES – Sverige 1999. *Ringinform* 22: 31-37.
- Pettersson, Th. 1999. CES – Sverige 1998. I: SOF. *Fågelåret 1998*. Stockholm.
- Pettersson, Th. 2000. CES – Sverige 2000. *Ringinform* 23: 18-26.
- Pettersson, Th. 2000. CES – Sverige 1999. I: SOF. *Fågelåret 1999*. Stockholm.
- Pettersson, Th. 2001. CES – Sverige 2000. I: SOF. *Fågelåret 2000*. Stockholm.
- Pettersson, Th. 2002. CES – Sverige 2001. I: SOF. *Fågelåret 2001*. Stockholm.
- Pettersson, Th. 2003. CES – Sverige 2002. *Ringinform* 26: 1-5.
- Pettersson, Th. 2003. CES – Sverige 2002. I: SOF. *Fågelåret 2002*. Stockholm.
- Pettersson, Th. 2003. CES – Sverige 2003. *Ringinform* 26: 28-35.
- Pettersson, Th. 2004. CES – Sverige 2003. I: SOF. *Fågelåret 2003*. Stockholm.
- Pettersson, Th. 2004. CES – Sverige 2004. *Ringinform* 27: 22-30.
- Pettersson, Th. 2005. CES – Sverige 2004. I: SOF. *Fågelåret 2004*. Stockholm.
- Pettersson, Th. 2005. CES – Sverige 2005. *Ringinform* 28: 11-20.
- Pettersson, Th. 2006. CES – Sverige 2005. I: SOF. *Fågelåret 2005*. Stockholm.
- Pettersson, Th. 2006. CES – Sverige 2006. *Ringinform* 29: 19-27.
- Pettersson, Th. 2007. CES – Sverige 2006. I: SOF. *Fågelåret 2006*. Stockholm.
- Pettersson, Th. 2007. CES – Sverige 2007. *Ringinform* 30: 13-24.

Thomas Pettersson (450)

Härnevigatan 3 A

SE-723 41 Västerås

Tel. +46 21 138176

E-post: thomas.pettersson@bredband.net

Godbitar ur återfyndsfloden ☒

SÅNGSVAN

En sångsvan ringmärkt i Sölvesborg vintern 1982 av Lars Möllersten har nu rapporterats dödad av hund vid Voronov (66.30N 42.15E) norr om Arkhangelsk vid Vita havet i augusti 2005. Det finns tre äldre fynd i norra Ryssland av sångsvanar märkta vintertid i södra Sverige. Fågeln är med god marginal den äldsta sångsvanen bland svenska återfynd och bara något yngre än det europeiska rekordet på 26½ år som innehas av en sångsvan märkt i Danmark.

GRÄSÄNDER

Under senare tid har märkningen av änder ökat påtagligt i Sverige och denna märkning ger fortlöpande intressanta återfynd. Två gräsänder, en hane och en hona, märkta samma dag i september 2006 vid Hornborgasjön har nu, två år senare, rapporterats skjutna. Det märkliga är att båda sköts på samma dag (19 november 2008) och på samma plats, men nu vid Rude i Danmark!

STJÄRTÄNDER

Två stjärtänder märkta vid Ottenby andfänge har rapporterats skjutna. Den ena märktes i september 2006 och sköts vid Raahe i mellersta Finland i september 2008. Den andra märktes i september 2007 och rapporterades skjuten i norra Frankrike drygt en månad senare den 22 oktober 2007.

GLADA

En glada märkt som ungfågel i augusti 2004 vid Staffanstorps i Skåne av Leif Hansson återfanns död efter att ha kolliderat med ett vindkraftverk vid Leyerhof i norra Tyskland den 7 juli 2008.

FISKGJUSE

Den 18 augusti 2008 hittades en fiskgjuse död efter att ha kolliderat med en ledning vid Surnadal strax söder om Trondheim. Fågeln märktes som bounce i slutet av juni 2008 vid Frötuna i Uppland av Bill Douhan. Fynd i nordlig riktning under eftersommaren av unga fiskgjusar är inte så vanliga och denna fågel hade rört sig ovanligt långt. Fyndplatsen ligger 639 km NV om märkplatsen

KUSTSNÄPPA

En kustsnäppa märkt som ungfågel vid Ottenby den 3 September 2007 rapporterades skjuten redan tre dagar senare vid Ouistreham i Frankrike. Avståndet från Ottenby är 1353 km, vilket innebär en genomsnittlig hastighet per dygn på 451 km. Tidigare fynd av kustsnäppor visar att de ofta flyttar snabbt och det finns ett äldre fynd av en kustsnäppa från Ottenby till Engelska kanalen på tre dagar (1095 km).

DVÄRGBECKASIN

Under senare år har riktad märkning av dvärgbeckasiner bedrivits vid Tåkern i Östergötland. En ungfågel som märktes den 13 oktober 2006 har nu rapporterats skjuten vid Calais i Frankrike den 6 november 2008. Vi har inte så många återfynd av dvärgbeckasin, men en stor del av dem är från just Frankrike och närmare 90 % av samtliga fynd är orsakade av jakt.

SILVERTÄRNOR

En silvertärna märkt som bounce på Eggegrund i juli 1985 av Per Aspenberg. I juli 2008 hittades den nyligen död på samma plats där den märktes 23 år tidigare. Även om detta är en ansevärd ålder så finns det flera svensk-märkta silvertärnor som uppnått en högre ålder och åldersrekordet innehas av en fågel som blev 26 år och 3 månader.

Ett annat fynd av en silvertärna förtjänar också att omnämnas. I detta fall rör det sig om en ungfågel märkt vid Ottenby på Öland den 30 augusti 2008 som rapporterades påträffad i västligaste Norge, strax söder om Ålesund, fem dagar senare (902 km från Ottenby). Rapportören berättade att den blivit jagad av en trut och att den skadats men att den förhoppningsvis skulle kunna släppas. Vi har sedan tidigare flera fynd längs kusten i Norge under första hösten av silvertärnor märkta i Östersjön (se volym 2 av ringmärkningsatlasen).

FISKTÄRNA

En ung fisktärna märkt den 26 augusti 2008 vid Ottenby, dvs fyra dagar tidigare än ovanstående silvertärna, rapporterades ”tatt av

spurvehawk” den 2 september vid oljeborrfället Volve i norra delen av Nordsjön.

BERGUV

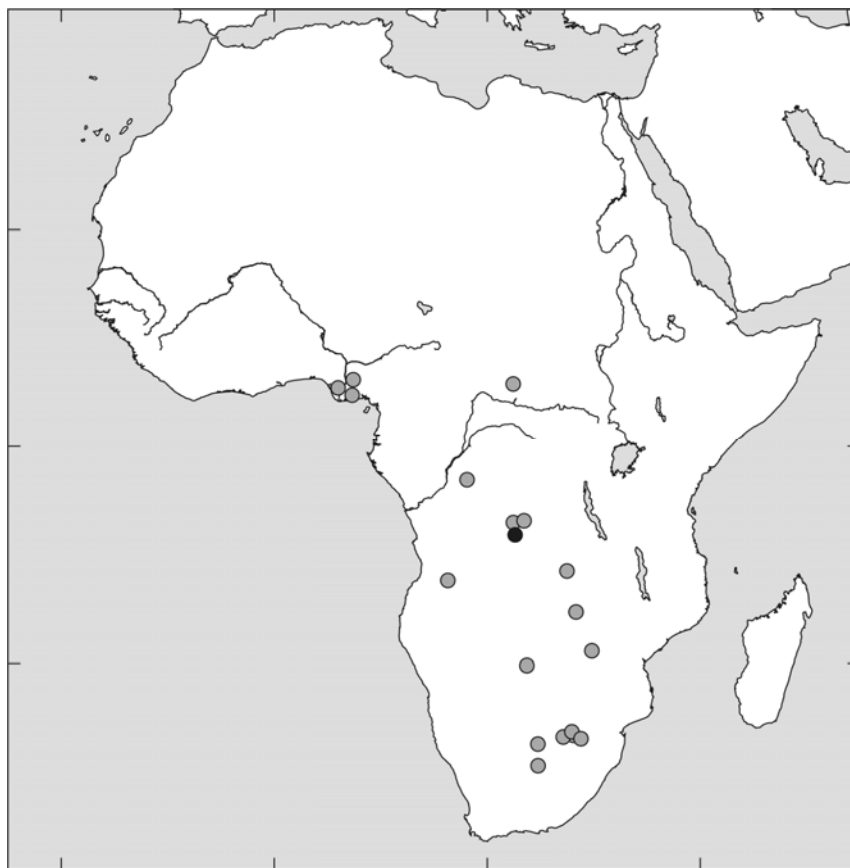
Under det senaste halvåret har det också inkommit ett fynd av en berguv som uppnått en hög ålder. Den märktes som unge i Bohuslän i juni 1986 och hittades död i Dalsland i september 2008, 22 år och 3 månader gammal. Inte heller denna fågel tog plats bland åldersrekorden i Sverige för arten. De två äldsta berguvarna blev 24 år och 9 månader respektive 25 år och 1 månad.

PÄRLUGGLOR

Det har väl knappast undgått någon att pärlugglor dykt upp lite varstans i södra Sverige under den gångna hösten. Vid flera fågelstationer har rekordmånga pärlugglor ringmärkts, bl a vid Falsterbo där inte mindre än 264 pärlugglor fångades under hösten (se www.skof.se/fbo). Även vid Ottenby, Hartsö-Enskär och Landsort märktes många pärlugglor. Ett flertal ringmärkta pärlugglor har kontrollerats vid stationerna. En del av dem gäller fåglar som märkts vid en annan station tidigare i höst, men ett flertal kontroller gäller också pärlugglor märkta i Norge. Huvuddelen av de märkta fåglarna har varit 2K, vilket tyder på att många ugglor födda under 2007 plötsligt valt att flytta iväg, sannolikt p g a akut födobrist. En pärluggla kontrollerad vid Ottenby den 26 september märktes av Gunnar Lind som bounce vid Hedemora i Dalarna i juni 2006. RC har ännu inte en total bild av de rörelser som registrerats under hösten så vi får återkomma med fler detaljer nästa år.

LADUSVALA

En ladusvala ringmärkt som ungfågel vid Ottenby den 8 september 2007 dödades vid jakt vid Kapanga i den södra delen av Demokratiska Republiken Kongo den 10 januari 2008. Avståndet från Ottenby är 7203 km. Fågeln rapporterades via ett projekt som inventerar och försöker skydda ladusvalorna från jakt när de samlas på övernattningsplatser. Med detta fynd har 21 ladusvalor ringmärkta i Sverige påträffats söder om Sahara i Afrika (se karta).

Samtliga tropikfynd av ladusvalor ringmärkta i Sverige (n=21), det senaste markerat i svart.

SÄVSÅNGARE

Varje höst erhålls återfynd av sävsångare som kort tid efter märkningen kontrolleras av ringmärkare i Slovenien. Denna höst finns ett sådant fynd och det gäller en fågel märkt som 3K+ vid Flommen, Falsterbo, den 8 augusti och som kontrollerades fyra dagar senare vid Pragersko. Avståndet är 1024 km och den genomsnittliga hastigheten 256 km per dygn. Den vägde 12,2 gram när den märktes kl 04 på morgonen och 10,9 gram när den kontrollerades. I flera fall har det tidigare visats att en nattetapp kan inkludera drygt 300 km, så det är möjligt att denna sävsångare klarat av flyttningen till Slovenien på tre nätter och då avverkat i genomsnitt 340 km per nattflygning. I så fall kan den mycket väl ha fortsatt att lägga på sig energi under två dagar i Flommen innan den påbörjade flygningen på kvällen den 9 augusti. Det är också möjligt att vindarna var gynnsamma under de aktuella nätterna.

HALSBANDSFLUGSNAPPARE

Även om det ringmärks ett ansenligt antal halsbandsflugsnappare varje år i Sverige så får vi sällan återfynd från utlandet. Däremot får vi fortlöpande fynd i Sverige. Två halsbandsflugsnappare märkta på Gotland har i år rapporterats på Öland. En kontrollerades vid Ottenby i mitten av maj, vilket kanske inte är så konstigt. Den andra däremot märktes som bounge vid Fide på södra Gotland i juni 2006 av Mårten Hjernquist och påträffades död vid Löttorp på Öland under häckningstid den 24 juni 2008, troligen dödad av katt. En annan halsbandsflugsnappare, en hona, märktes vid Torhamn 1 maj 2007 och kontrollerades den 31 maj 2008 av ringmärkare vid Linde på Gotland.

Tips för vägning av fåglar

Att väga fåglar i påsar med pesolavåg tar sin tid. De digitala vågarna som snabbt gjort intåg i ringmärkningslabben under de senaste åren har avsevärt snabbat upp vägningsproceduren i samband med ringmärkning. Det är en fördel för både märkaren och fåglarna att det går snabbare.

Den gamla filmburken som ofta används för att hålla fågeln på plats är också en effektivisering vad gäller tidsåtgång och det verkar också som det lugnar fågeln, vilket innebär att vägningen blir säkrare. Men när det gäller större fåglar är man fortfarande ofta hänvisad till påse och pesolavåg. Jag tyckte att detta var otillfredsställande så jag letade efter en större burk, men kunde inte hitta någon lämplig. Men plötsligt i ett oövervakat ögonblick ramlade tioöringen ner – återvinning! Och där-med kom idén att återvinna petflaskor för att väga mellanstora fåglar. Sagt och gjort, jag tillverkade en sådan med lyckat resultat.

Material: Två halvliters petflaskor (minst), en fintandad såg, lämpligt lim samt nagelfil eller liknade.

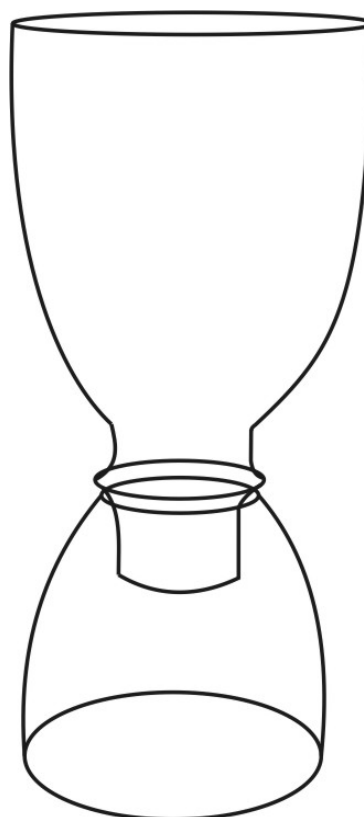
Gör så här: Såga av den första flaskan (den som skall bli "fot") vid flaskhalsen (så att gängor och fläns försvinner). Den andra flaskans hals ska gå ner i hålet med gångorna men ej med flänsen. Såga av den första flaskan, så att den har maximal diameter men är så låg som möjligt. Viktigt att försöka hålla den to-

tala höjden nere, så att man får en låg tyngdpunkt som gör att den står stadigt. Den andra flaskan sågas av där diametern är som störst men lämna mer än själva "foten", så att den "stödjer" fågeln (se figur). Flaskorna kan vara sköra, så såga lugnt.

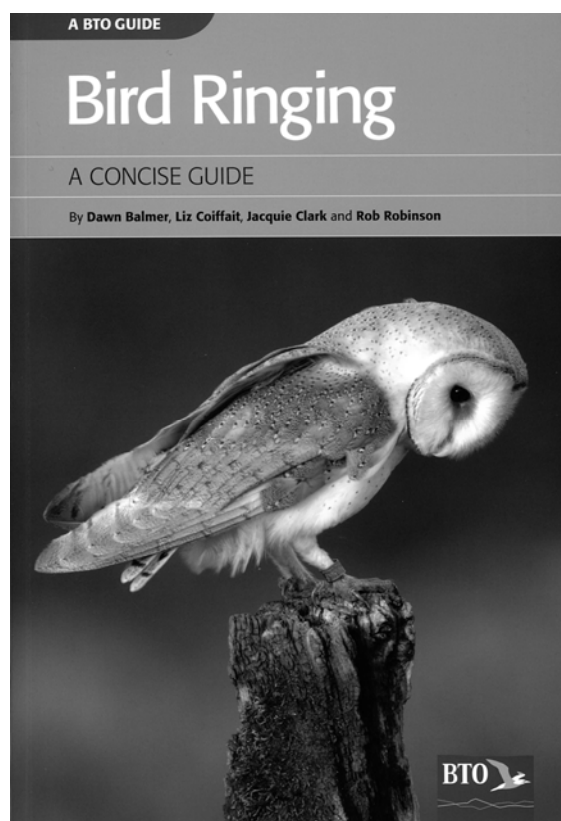
Prototypen har använts med gott resultat vid Landsorts fågelstation och av mig vid CES-märkning. Fåglarna (trastar, sidensvansar, varfågel mm) får en bra position i pipen och håller sig lugna. Konstruktionen är ganska stadig och med digitalvåg läser man snabbt av vikten.

Hade hoppats på att kunna testa den korta *Pringelsburken* för pärlugglor också, men de slutade komma i höstas när den tioöringen ramlande ner. Någon annan kanske har testat eller har andra förlag. Har sett på *Youtube* att de använder konservburkar för att väga rovfåglar i USA.

Lycka till,
Per Johansson
Enskede, mnr 659

Ny BTO-guide om ringmärkning

BTO har nyligen gett ut en mindre bok (75 sidor) om ringmärkning. Den är populärt skriven och illustrerad med många fina fotografier. Även om den är ganska anpassad för brittiska förhållanden ger den också en hel del information om vilka resultat som man får

fram via ringmärkning. Fram till 31 december gäller ett specialerbjudande som innebär att man kan köpa den för £6 (+ porto) därefter kommer den att kosta £7,50. Mer info hittas på www.bto.org.

CES Sverige behöver fler deltagare!

Hör av Dig till Thomas Pettersson (thomas.pettersson@bredband.net) eller till Ringmärkningscentralen (thord.fransson@nrm.se) om Du har frågor och kanske funderar på ett deltagande! Du måste givetvis vara en van ringmärkare och ha erfarenhet av att använda slöjnet. Det är en klar fördel om man kan vara minst två personer som slår sig samman om en CES-plats. För såväl befintliga CES-platser som nya, har vi möjlighet att lämna ett visst bidrag för inköp av materiel, t.ex. nät. En förutsättning för detta är att vi får en intresseanmälan senast den 31 januari 2009.